

RNI No. APTEL/2003/12253

భావవీణ

కళలు, సాహిత్య సాంస్కృతిక భావాధ్యయన పత్రిక

BHAVA VEENA

Journal of Arts, Literary, Culture & Language Study

Vol : 19 Issue No. 11(2) Monthly November 2022 ISSN No. : 2456-4702 Rs. : 15/-

కాలకల్యాణి స్వరూపరాణి

మాతెలుగు తల్లికి మల్లెపూదండ - మాకన్న తల్లికి మంగళారతులు

BHAVA VEENA (భావ వీణ)

Journal of Arts, Literary, Culture & Language Study

(కళలు - సాహిత్య-సాంస్కృతిక భాషాధ్యయన పత్రిక)

Editor : Kolla Sri Krishnarao

E-mail : parisodhanatelugu@gmail.com

7989781963,
9490847482.

Rohini Towers,
2/11 Brodipet,
GUNTUR-2.

Vol. 19 - Issue. 11 (2) - November 2022 - ISSN No. : 2456-4702 - RNI No. APTEL/2003/12253 - Rs. : 15/-

EDITORIAL BOARD

Chief Editor

Dr. PITTA SANTHI

M.A.(Tel), M.Sc(Psy), M.Ed., M.Phil(Edu), Ph.D.,

C/o. Dr. Busi Venkataswamy

Holy Homes Apartment, Postal colony ,

4 Th Line, - 522 002, Guntur Dist., A.P. Cell no : 7386529274, 7989781963.

ADVISORY COMMITTEE

- Prof. G. Yohan Babu**, M.A., PhD.
Dept. of Telugu,
Andhra University, Visakhapatnam.
- Prof. K. Madhu Jyothi**, M.A., PhD.
Dept. of Telugu,
Sri Padmavathi Mahila University, Tirupathi.
- Prof. C. Srirama Chandra Murthy**, M.A., PhD.
Dept. of Telugu, Faculty of Arts,
Benaras Hindu University, Varanasi, Uttar Pradesh.
- Dr. Busi Venkataswamy**, M.A. (Tel), M.A. (San),
M.A (Ling), PhD.
Associate Professor, Dept. of Telugu &
Chairman, BOS Philothrophy & Religion Studies,
Andhra University, Visakhapatnam.
- Dr. Thottempudi Sree Ganesh**, M.A., M.Phil
(Computational Linguistics) Ph.D
Research Scientist, Centre for Applied Linguistics
and Translation Studies, University of Heidelberg, Germany.
- Prof. Darla Venkateswara Rao**, M.A., M.Phil., Ph.D.
HOD, Dept. of Telugu,
Hyderabad Central University, Hyderabad, Telangana.
- Prof. T. Ramaprasad Reddy**
Dean, Faculty of Arts & Education,
Yogi Vemana University Kadapa, Andhra Pradesh.
- Dr. T. Swaruparani**, M.Sc., M.Ed., M.Phil., Ph.D.
Principal,
St Joseph's College of Education for Women,
Sambasivapet, Guntur, Andhra Pradesh.

ASSOCIATE EDITORS

- Dr. N. R. SADASIVA REDDY**, M.A., M.Phil, PhD.
Associate Professor,
Dept. of Telugu & Comparative Literature,
Sri Krishna Deva Raya University,
Ananthapuram, Andhra Pradesh.
- Dr. D. SESHUBABU**, M.A., M.Phil, PhD.
Associate Professor, Dept. of Hindi,
Moulana Azad National Urdu University,
HYDERABAD, Telangana.
- Prof. V.SANKARA RAO**, M.A., M.A., M.Phil, PhD.
HOD, Dept. of Telugu,
Madras University,
CHENNAI, Tamilnadu.
- Dr. K. Lavanya**, M.A., M.Phil., PhD.
HOD, Dept. of Telugu
Telangana University, Dichpally,
Nizamabad, Telangana.

5. Prof. **N.V. KRISHNA RAO**, M.A., M.Phil, Ph.D.
Dept. of Telugu & O.L.,
Acharya Nagarjuna University,
Nagarjuna Nagar, Guntur District.
6. Prof. **A. JYOTHI**, M.A., M.Phil, Ph.D.
Dept. of Telugu,
Kakatiya University, Warangal District.
Telangana.
7. Dr. **J. VENKATARAMANA**, M.A., M.Phil, Ph.D.
Associate Professor, Dept. of Modern Indian Languages,
Madhurai Kamaraj University, Madhurai,
Tamilnadu.
8. Dr. **N. Eswar Reddy**, M.A., Ph.D.
Associate Professor, Dept. of Telugu,
Yogi Vemana University, Kadapa.
9. Prof. **P. R. Harinadh**, M.A., M.Ed., M.Phil, Ph.D.
Dept. of Telugu,
Regional Institute of Education (NCRT)
Manasa Gangotri, Mysore, Karnataka.
10. Dr. **B. Tirupathi**, M.A., Ph.D.
Associate Professor, Dept. of Telugu,
University of Hyderabad, Gachibowli - 46.
Hyderabad. Telangana.
11. Dr. **T. SATYANARAYANA**, M.A., M.Phil, Ph.D.
Asst. Professor, Dept. of Telugu,
Adikavi Nannaya University,
RAJAMUNDRI, East Godavari, A.P.
12. Mr. **D. ESWARA RAO**, M.A.,
Principal,
P.A.S. College, PEDANANDIPADU-522 235,
Guntur, A.P.
13. Dr. **P. VIJAYA KUMAR**, M.A., M.Phil, Ph.D.
Vice Principal,
Govt. Degree College, Yemmiganuru.
14. Dr. **K. RAVI**, M.A., M.Phil, Ph.D.
HOD, Dept. of Telugu,
Govt. Degree College, Narayanapuram.
15. Dr. **Kakani Sudhakar**, M.A., M.Phil., Ph.D.
Dept. of Telugu,
Govt. Arts College, Rajahmundry.
16. Dr. **P. Srinivasa Rao**, M.A., M.Phil., Ph.D.
Guest Faculty, Dept. of Telugu,
Potti Sriramulu University, Bommuru.
17. Dr. **Ch. Praveen Kumar**, M.A., M.Phil., Ph.D.
PDF Scholar, Dept. of Telugu,
Kakatiya University, Warangal.
18. Dr. **N. Rambabu**, M.A., M.Phil., Ph.D.
Project Senior Fellow, Dept. of Classical
Literature, Nellore.
19. Dr. **G. Sailamma**, M.A., M.Phil., Ph.D.
Editorial Assisat,
Centre for Publications Dravidian University,
Kuppam, Chittor Dist.
20. Dr. **M. Sangeetha Rao**, M.A., M.Phil., Ph.D.
Guest Faculty, Dept. of Telugu,
Central University of Andhra Pradesh,
Ananthapuram District. A.P.
21. Dr. **M. Prasad**, M.A., M.A. (San), Ph.D. Diploma in Malayalam.
School Assistant (Telugu)
Govt. High School,
Rapuru, SPSR Nellore.
22. Dr. **Mark Poloneyes**, M.A., M.Phil., Ph.D.
Principal & HOD,
P.G. Centre, Gadwal,
Palamuru University, Mahabobnagar, Telangana.

LEGAL ADVISER

Dr. A. GURAVIAH, M.A., L.L.M., Ph.D.,

Principal & Research Guide, Dept., of Law, A. C. Law College, GUNTUR - 522 002, A.P.

DTP & PRINTING

TENALI PRAKASH, G.L.S. GRAPHICS, LEMALLE, Guntur. 94 94 660 509.

గమనిక : రచయితల అభిప్రాయములతో సంపాదక వర్గమునకు సంబంధం లేదు - ఎడిటర్.

Edited, Printed, Published and owned by Kolla Srikrishna Rao, Rohini Towers, 2/11 Brodipet,
GUNTUR - 522 002. Andhra Pradesh. Cell : 7386529274, 7989781963.
E-mail : parisodhanatelugu@gmail.com. Printed at : GLS Enterprises, Kavitha Nagar, Guntur - 522 002. Ph. 94 94 660 509.

Contents (విషయ సూచిక)

1. తెలంగాణలో మరుగునపడిన లక్షణ కవి - అప్పకవి	- డా॥ అక్కినపల్లి వెంకట్ రాంరెడ్డి	6
2. తెలుగు సాహిత్యంలో షష్టిపూర్తి సంచికలు - వైవిధ్యం	- అంతటి బాలస్వామి	11
3. క్షుద్ర నవల - సమాజ స్పృహ	- డకర వెంకట రమణ	16
4. విద్యారణ విజయం నాటకములో “హంపి వైభవం”	- డా॥ సి. నర్సింహులు	22
5. వీరేశలింగముగారి స్వీయ చరిత్రము - సామాజిక జీవన చిత్రణము	- డా॥ జి. రవికుమార్	27
6. వ్యాకరణాల దృష్ట్యా “దేశి” పద పరిశీలనం	- డా॥ గంగిశెట్టి లక్ష్మీనారాయణ	30
7. సౌభద్రుని ప్రణయ యాత్ర - నాయని సుబ్బారావు	- డా॥ డి. ఉదయకుమారి	33
8. నన్నయ భారతం : నాయకత్వ లక్షణాలు	- డా॥ గరికిపాటి గురజాడ	36
9. మౌనల పర్వం - కథా కథన శిల్పం	- జక్కె పద్మ & ప్రొ. కొంకా యాదగిరి	39
10. తూర్పుగోదావరి జిల్లాలో దళిత కవిత్వం	- డా॥ ఎం.హరికృష్ణ & కె.సిహెచ్. అప్పారావు	44
11. కడప జిల్లా రైతు కథలు - సంస్కృతి	- యం. రాణి & డా॥ డి. యువశ్రీ	48
12. భమిడిపాటి సోమయాజి కథలు - హాస్యరస పోషణ	- మొండి స్వామి	50
13. కనుమరుగవుతున్న జానపద నృత్య రీతులు - ప్రపంచీకరణ ప్రభావం	- డా॥ ముసుగు శ్రీనివాసరావు	54
14. ఆధునిక వచన కవిత్వ ప్రక్రియ - నానీలు విశిష్టత	- నిదానకవి. నీరజ	59
15. ప్రసార మాధ్యమాలు - భాషా పరిణామం	- పంపొతు నాగేశ్వరరావు	63
16. మొగల్తూరు మండలంలో - శ్రీ బండి ముత్యాలమ్మ జాతర	- పోతుల శివాజీ	66
17. తెలంగాణ కథా సాహిత్యం - వస్తువైవిధ్యం	- రెబ్బ మల్లికార్జున్	71
18. కురబలకోట మండలం - పిల్లల పాటలు	- పి. శాలిని & అచార్య మూలె విజయలక్ష్మి	77
19. పద్యకవిగా దార్ల వెంకటేశ్వరరావు	- డా॥ సిద్ధార్థ మద్దిరాల	80
20. తెలంగాణ నవలలో మహిళల జీవిత చిత్రణ సామాజికత	- వేల్పుల శంకరయ్య	85

21. Form and Technique in Khushwant Singh's Short Stories, 'The Convert', 'India is a Strange Country', and 'The Fawn'.	- Dr. Somapalyam Omprakash	89
22. Self-affirmation in Manju Kapur's Novel CUSTODY	- Dr. Srinivasa Rao Songa	93
23. China's Higher Education and its Internationalization	- Dr. Arpana Raj	98
24. The Amma Vodi Scheme : A Ray of Light in the Educational System in Andhra Pradesh	- Dr. Dara Ashok Kumar	107
25. Choma's Drum- A Symbol of Silent Protest	- Dr. S. Hemalatha	116
26. Life of Potti Sriramulu in Satyagraha Ashrams - A Study	- Vadrevu Sundar Rao &
- Dr. Vandana Varma	119
27. Definite, Indefinite and Kind-referring Noun Phrases in English and Malayalam: A comparison	- Binu K J	125
28. The Reformation and its Significance in the Kuki Society of Manipur	- Dr Chungmeijai Mathew MK &
- Thathang Lhouvum	130
29. A Study of the Impact of Parental Education on Children's Education in the Kakinada District	- Dr. V. Ramakrishna	141
30. Law Journals in the Telugu Language in Madras Presidency during Colonial Period	- Dr. Seelam Srinivasa Rao &
- Dr. Doneti Sivaji	153
31. Kandukuri Veerasalingam : - A Man for Woman's Cause	- Archana S &
- S. Jeevanandam	161

వీరేశలింగముగారి స్వీయ చరిత్రము - సామాజిక జీవన చిత్రణము

- డా॥ జి. రవికుమార్, తెలుగు అధ్యాపకులు, ప్రభుత్వ డిగ్రీ కళాశాల - నరసన్నపేట, శ్రీకాకుళం జిల్లా.

కార్యశూరుడు, నవ్యాంధ్ర వైతాళికుడు అయిన వీరేశలింగము గారి విరాట్ స్వరూప చిత్రణము చేయుట సామాన్య విషయమేమీ కాదు. అయితే అతని స్వీయ చరిత్ర అధ్యయనం ద్వారా వీరేశలింగాన్ని సమకాలీన సాంఘిక చరిత్రను గ్రహించ వచ్చును.

పంతులుగారి సంస్కరణాభిలాష ప్రబోధమాత్రంగా కాక ఆచరణ శీలమైనది. అందుకే నార్లవారు “ఆదర్శ దృక్పథం కల కార్యవాది” అని కితాబిచ్చారు. సామాజిక సంస్కరణతోపాటు శతాధిక గ్రంథకర్తగా ఆధునికాంధ్ర సాహిత్య వికాసానికి ఆద్యుడు, మార్గదర్శకుడు కందుకూరి. శ్రీశ్రీ గారన్నట్లు “కదం పట్టి పోరాడిన సింగం, దురాచారాల దురాగతాలను తుదముట్టించిన అగ్ని తరంగం” మన వీరేశలింగం. రాజారామమోహన్ రాయ్, ఈశ్వరచంద్ర వంటి గొప్ప సంస్కర్తల కోవకు చెందినవారు. అంతులేని సాహసం, అమితమైన శక్తి కలిగి అసత్యాన్ని చెండాడి ప్రగతి కోసం పోరాడిన ప్రముఖ భారతీయుడు వీరేశలింగం.

భారతదేశంలో సాంస్కృతిక పునర్వికాసం 19వ శతాబ్దం ఉత్తరార్థంలో ఊపందుకొంది. జాతీయ పునరుజ్జీవనం, సామాజిక పునర్నిర్మాణం వంటి భావనలతో పాటు ఆంగ్లేయుల సాంస్కృతిక, సాహిత్య, భాషా ప్రభావం తోడ్పడింది. తరతరాలుగా పాతుకుపోయిన అంధ విశ్వాసాలు, దురాచారాలపై మేధావులు ఆలోచించ సాగారు. ఇలాంటి పరిస్థితుల్లో పుట్టి వాటిని రూపుమాప టానికి నడుం కట్టినవాడు వీరేశలింగం పంతులు.

తన జీవితానుభవాలను అభిప్రాయాలను స్వీయ చరిత్రగా వ్రాయుట ద్వారా పంతులుగారు 19-20 శతాబ్దాల మధ్య కాలపు మూడు తరాల తెలుగువారి సాంఘిక చరిత్రను మనకందించారు. కందుకూరిపై విశేష

పరిశోధన చేసిన అక్కిరాజు రమాపతిరావు గారన్నట్లు రాజారామమోహన్ రాయ్ కి, మహాత్మాగాంధీకి మధ్యకాలపు ఆంధ్రదేశ సాంఘిక, సాహిత్య, విద్యా, వైజ్ఞానిక రంగాల చరిత్ర” గా చెప్పవచ్చు. అంతేకాదు తెలుగులో “తొలి స్వీయ చరిత్ర” కూడా కావడం విశేషం.

1903లో పంతులుగారు ఆత్మకథను వ్రాయటం ఆరంభించారు. 1911లో మొదటిభాగం వెలువడినది. (తన సహధర్మ చారిణి రాజ్యలక్ష్మికి అంకితమిచ్చినట్లు విశాలాంధ్రవారి 1983 “స్వీయచరిత్ర” ముద్రణలో కలదు) రెండవభాగం 1915లో రాగా ఈ రెండు భాగాలను ‘విజ్ఞాన చంద్రికా గ్రంథమాల’ వారు కొమర్రాజు వెంకట లక్ష్మణ రావు గారి సంపాదకత్వంలో ముద్రించారు. రాజమండ్రి హితకారిణీ సమాజంవారు 1936, 1954లో వరుసగా ద్వితీయ, తృతీయ ముద్రణలు చేశారు. తర్వాత విశాలాంధ్రవారు 1983లో స్వీయ చరిత్ర పేరుతో ప్రచురించారు. ఇటీవల ‘ఆంధ్రకేసరి యువజన సమితి’ - రాజమహేంద్రవరం వారు 2015లో మరలా దీని ఆవశ్యకత కలదని భావించి పునర్ముద్రణ చేసిరి. ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయంవారు బి.ఎ విద్యార్థులకు పాఠ్యాంశంగా కూడా దీనిని గ్రహించడం దీని ఆవశ్యకతను మరింత తెలియపరుస్తుంది.

వీరేశలింగం పుట్టుకతోనే శారీరక రుగ్మతలతోనూ, ఎదిగిన తర్వాత సాంఘిక దురాచారాలతోనూ చని పోయేంత వరకు పోరాటం చేసె ను. తన స్వీయ చరిత్ర నాలుగు ప్రకరణములందు ఈ అంశము మనకు దర్శనమిస్తుంది. వీరేశలింగం నాటి ఆంధ్రదేశం వివిధ రుగ్మతలతో సామాజిక వ్యవస్థ శిథిలమౌతూ అజ్ఞానం, అంధ విశ్వాసాలు, అసారోగ్యం, కరువు కాటకాలు, గాలి వానలు ప్రజల జీవితాలను దారిద్ర్యం వైపు నెట్టివేస్తూ

సాక్షాత్కరిస్తుంది. సతీసహగమనం, బాలవితంతు వ్యవస్థ వేళ్ళూనుకుంది. సంస్థానాధీశులు, జమీందారుల భోగ విలాసాలు, బ్రిటీషువారి సాయంతో ఎదిగిన కొత్త కులీన వర్గం వారి లంచగొండితనం, ప్రజల అజ్ఞానంతో సామాజిక భీతావహ పరిస్థితి నెలకొన్నది. ప్రయాణ సాధనాలు నామమాత్రం. సంప్రదాయ విద్యావిధానం ప్రజలను మరింత వెనుకకు మరల్చే పరిస్థితి కానవస్తుంది. ఈ స్థితిలో క్షుద్రశక్తులు, మూఢవిశ్వాసాలు వెలితలలు వేశాయి.

ఈ సాంఘిక నేపథ్యంలో వీరేశలింగం ఉద్యమించారు. జ్యోతిషాలు, ముహూర్తాలు, భూతనైద్యులు, దయ్యాలపై విశ్వాసం పోగొట్టుకొని అవన్నీ బూటకాలని ప్రకటించారు. బ్రహ్మ సమాజ ఆచార్యులైన కేశవ చంద్రసేన్ గారి ఆలోచనలతో ఏకీభవించి తన మిత్ర బృందంతో చర్చిస్తూ ఉపన్యసించేవారు. ఉపాధ్యాయుని గాను, పత్రికా సంపాదకుడుగా అనేక సంస్కరణభావాలు వ్యాప్తి చేసేవారు. ముఖ్యంగా తన కాలంలో స్త్రీవిద్యకు వ్యతిరేకంగా వ్రాసే కొక్కొండ వెంకటరత్నం గారిని ఖండిస్తూ పురుషార్థ ప్రధానునిలో వ్యాసాలు రాసేవారు. తనపైన ఛాందసులు చేయు విమర్శలను త్రిప్పి కొట్టుటకు, సాంఘిక దురాచార ఖండనకు 'వివేకవర్ధని' 'హాస్య సంజీవని' పత్రికలను ప్రారంభించారు.

తన సాహిత్యం ద్వారా స్త్రీ విద్యను ప్రోత్సహించుట, వితంతు వివాహాలను సమర్థించుటయే కాక తానే స్వయంగా 1881లో రాజమండ్రిలో తొలి వితంతు పునర్వివాహం జరిపించెను. (ఒక సమాచారం ప్రకారం 1901 నాటికి దేశంలో పాతికేళ్ళలోపు బాల వితంతువులు 12లక్షల మంది కలరని జనాభా లెక్కలు కలవు) నిజానికది ఆనాటి పెద్ద సాంఘిక సంగ్రామమే. ఆ రోజుల్లోనే వితంతు పునర్వివాహం కోసం 30,000/- రూపాయలు విరాళంగా ఇచ్చిన పైడా రామకృష్ణయ్య వంటివారి ప్రోత్సాహం, ప్రగతిశీల దృక్పథం మరువరానివి.

వీరేశలింగం గారు సాంఘిక దురాచారాలను ఖండించుటకు తన పత్రికలను సాధనంగా చేసుకుని

వేశ్యావృత్తిని, న్యాయమూర్తుల అవినీతిని, న్యాయవాదుల అక్రమాలను తూర్పారబట్టారు. ఒక విధంగా నేటి “పరిశోధనాత్మక జర్నలిజం”కు బాటలు వేశారు. స్త్రీ విద్య, వితంతు పునర్వివాహాలు కోసం వంతులుగారు అతని మిత్ర, శిష్య బృందం సాగించిన మహోద్యమం స్వీయ చరిత్రలో సింహభాగం దర్శనమిస్తాయి. అంతేకాదు ఎందరినో చైతన్యపరచి తనవెంట నడిపించుకుని ఒక సామాజిక శక్తిగా ఉద్యమకర్తగా, సంస్కర్తగా ఎదిగారు. ఆనాటి ఛాందసులను, స్వార్థపరులను నైతికంగాను, భౌతికంగాను ఎదుర్కొగలిగారు. ఒకసారి ఆయనపై ఛాందసులు రాజమండ్రి, కాకినాడలలో దౌర్జన్యం చేయ తలచినప్పుడు విద్యార్థులు కాపాడినట్లు స్వీయచరిత్రలో చెప్పుకున్నారు.

తనను కాపాడుటయే కాక తనలాంటి శిష్యబృందాన్ని కూడా తయారు చేసిన మహనీయుడు వీరేశలింగం. ములుకుట్ల అచ్యుతరామయ్యగారు స్వీయ చరిత్ర ద్వితీయ ముద్రణకు పీఠిక వ్రాస్తూ “వీరేశలింగం మహాశయుని శిష్య పరమాణువు” అని చెప్పుకున్న చిలకమర్తివారు మొదలగు ఎందరో వంతులుగారి సేవా కార్యక్రమాలకు ఆకర్షితులైనారు.

జాతీయ కాంగ్రెస్ స్థాపన, జాతీయోద్యమంపై వీరేశలింగంగారు స్వీయచరిత్రలో 'తుది విన్నపము'లో ప్రస్తావించారు. సంఘ సంస్కరణ లేని స్వాతంత్ర్యం నిష్ప్రయోజనమని ఆయన అభిప్రాయం. “సాంఘిక సంస్కారములందు మనవారికి మాటలలో గల శూరత్వము కార్యములలో ఇంకనూ నేనభిలషించినంత కనబడుటలేదు. మన సంఘ స్థితి బాగుపడిన గాని ప్రభుత్వము వారనుగ్రహించు స్వాతంత్ర్య ఫలములను మనము నిర్విచారముగా ననుభవింపజాలము” అని వ్యక్తం చేశారు. స్వాతంత్ర్య పోరాటం కంటే సంఘ సంస్కరణ ముఖ్యమని ఆయన అభిమతం. ఈ భావన ఇతర సంస్కర్తలలో కూడా కన్పిస్తుంది. సామాజికంగా అన్ని రంగాలలో అభివృద్ధి చెందాలని కేవలం రాజ్యాంగ స్వాతంత్ర్యం మాత్రమే చాలదని ఆయన వక్కాణించారు.

భూతవైద్యుని సవాలు చేసి రాత్రి శ్మశానంలో కాపుకాసి దయ్యాలు లేవని నిరూపించుటకు, కులమతాలు, ఛాందసభావాలు, జ్యోతిషాలు, అంధవిశ్వాసాలను ఎండగట్టుటకు నేటికీ హేతుబద్ధత కొరవడిన (నేడు ప్రబలంగా వాస్తు మొదలగు శాస్త్రాలు వ్యాపించుటను బట్టి) స్థితిలో వందేళ్ళకు ముందు ఇటువంటి ప్రయత్నం చేస్తూ సమాజంలో ఎదురొడ్డి నిలిచి పోరాడిన ఘనత పంతులు గారికే దక్కుతుంది. అందుకే ఆరుద్రగారు రాజమహేంద్రాని కీర్తిస్తూ “కొట్టుకొనిపోయె కొన్ని కోటిలింగాలు-వీరేశలింగమొకడు మిగిలెను చాలు” అని నివాళులర్పించుట అతిశయోక్తి కాజాలదు.

పంతులుగారి శిష్యపరమాణువు చిలకమర్తివారి మాటల్లో

“తన దేహము తన గేహము

తన కాలము తన ధనంబు, తన విద్య జగ

జ్ఞులకు వినియోగించిన

ఘనుడీ వీరేశలింగ కవి జనులారా!”

అను మాటలు అక్షర సత్యాలుగా పంతులుగారు, అతని భార్య రాజ్యలక్ష్మి (గృహలక్ష్మి-గేహము) సంఘ సంస్కరణకు అంకితమై ఆధునికాంధ్ర సాంఘిక, సాంస్కృతిక పునర్వికాసానికి వైతాళికులయ్యారు.

పరామర్శ గ్రంథాలు :

1. ‘స్వీయచరిత్రము’, ద్వితీయ ముద్రణము: పీఠిక, 1936.
2. ‘స్వీయచరిత్రము’, తృతీయ ముద్రణము: పీఠిక, 1954.
3. ‘స్వీయ చరిత్రము’, పునర్ముద్రణ, ఆంధ్రకేసరి యువజన సమితి, శ్రీ రాజ మండ్రీ: 2015

